

NORGES HØYESTERETT

Den 26. januar 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-00183-A, (sak nr. 2010/1443), straffesak, anke over dom,

I.

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Benedicte Hordnes)

mot

A (advokat Gunnar K. Hagen)

II.

B (advokat Arild Dyngeland)

mot

A (advokat Gunnar K. Hagen)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Møse**: Saken gjelder straffutmåling og fornærmedes krav på oppreisning etter domfellelse for legemskrenkelse etter straffeloven § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232.
- (2) I tiltalebeslutning utferdiget av Hordaland statsadvokatembeter 19. november 2009 mot A gjaldt post I forsøk på forsettlig drap etter straffeloven § 233, jf. § 49, fordi han 18. mai 2009 hadde påført B et 15 cm langt kutt på venstre side av halsen, slik at flere halsmuskler og store blodårer ble helt overskåret. Post II omhandlet legemsbeskadigelse med særlig farlig redskap som førte til arbeidsudyktighet i over to uker, jf. § 229 annet straffalternativ og § 232. Bakgrunnen var at A, like før den handlingen som er beskrevet i post I, hadde kuttet B i høyre håndledd med kniv, slik at en sene ble delvis skåret over og et kutt i håndleddet måtte sys.

- (3) Ved Bergen tingretts dom 12. februar 2010 ble A frifunnet etter post II, men dømt for drapsforsøk etter post I til fengsel i fire år. Fradraget for utholdt varetekt var 273 dager. Han ble dessuten dømt til å betale fornærmede 108 631,50 kroner i erstatning og oppreisning, hvorav oppreisningen utgjorde 100 000 kroner.
- (4) A anket domfellelsen for så vidt gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og oppreisningen. Påtalemyndigheten motanket over frifinnelsen etter tiltalebeslutningen post II.
- (5) Etter at lagretten hadde besvart spørsmålene om både post I og II benektende, svarte den ja på to nye spørsmål knyttet til saksforholdet i post I. Ved den videre behandling la derfor lagmannsretten til grunn at tiltalte måtte domfelles etter § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232.
- (6) Gulating lagmannsrett avsa 20. august 2010 dom med slik slutning:

- ”1. **A, født 30.12.1987, frifinnes for de forhold som er omhandlet i tiltalebeslutningen post II.**
2. **A, født 30.12.1987, dømmes for overtredelse av straffeloven § 229 tredje straffalternativ, jf § 232 til en straff av fengsel i 2 – to – år som i sin helhet anses avsonet ved utholdt varetekt i 462 dager.**
3. **A, født 30.12.1987, dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til B med 50 000 – femtitusen – kroner.”**

- (7) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen og gjør gjeldende at straffen burde ha vært satt til fengsel i tre år. Det anføres også at lagmannsretten har bygget på uriktig lovanvendelse når den anså hele straffen sonet ved varetektsfengsel.
- (8) Fornærmede har begjært ny behandling av oppreisningskravet fordi det tilkjente beløp anses for lavt. Han har nedlagt påstand om oppreisning etter rettens skjønn begrenset oppad til 150 000 kroner.
- (9) *Mitt syn på saken:*
- (10) Lagmannsretten fant følgende saksforhold bevist:

”Om morgenen 18.05.2009 møttes tiltalte og fornærmede B i leiligheten der tiltalte bodde sammen med sin far og bror ... Faren var ikke hjemme, og tiltaltes bror lå og sov. Tiltalte og fornærmede har vært venner i flere år. Fornærmede hadde med seg en hel flaske Jaegermeister. Han hadde vært på byen dagen før og hadde drukket noen øl. Han hadde ikke sovet om natten. ...

Tiltalte hadde heller ikke sovet om natten og hadde ikke drukket noe dagen før. Etter at fornærmede kom til leiligheten, begynte de imidlertid å drikke av flasken som fornærmede hadde med seg. ... Lagmannsretten legger til grunn at både tiltalte og fornærmede var beruset.

De ble sittende å prate og drikke av flasken med Jaegermeister. På et tidspunkt bestemte de seg for å fekte med noen kjøkkenkniver tiltalte hadde liggende på rommet. Lagmannsretten legger på grunnlag av lagrettens svar på spørsmålene til grunn at de begge ønsket å delta i denne fekten, som til slutt endte med at tiltaltes kniv traff fornærmede på undersiden av høyre håndledd. Lagmannsretten legger til grunn at

skaden ble påført fornærmede uforsettlig og etter at tiltalte og fornærmede hadde blitt enige om å fekte med knivene.

Etter at fornærmede fikk skaden i høyre hånd, gikk han på badet for å forbinde skaden. Tiltaltes bror ... var nå kommet til og hjalp fornærmede. Kuttet var dypt og fornærmede ville ringe etter ambulanse. Tiltalte ville ikke ha en ambulanse til leiligheten, og det ble til at [broren] ringte etter en taxi, for å kjøre fornærmede til Haukeland universitetssykehus.

Mens fornærmede ventet på bilen, gikk han inn i rommet til tiltalte, og de fortsatte å snakke sammen. Lagmannsretten legger til grunn at stemningen mellom dem først var rolig, men på et tidspunkt kort etter oppsto det en uoverensstemmelse mellom dem. Det er etter bevisførselen ikke klart hva denne uenigheten besto i bortsett fra at det oppsto en diskusjon mellom tiltalte og fornærmede i tilknytning til tilkalling av hjelpepersonell. Lagmannsretten legger også til grunn at fornærmede hadde kommet med uttalelser i forhold til en nær venninne av tiltalte, som han fant opprørende.

Tiltalte tok deretter en av knivene som ble brukt til fektingen og fortsatt lå i rommet, og førte den mot venstre side av fornærmedes hals der han skar ham slik at det oppsto et ca 15 cm langt kutt.

Fornærmede forlot deretter rommet, men tiltalte fulgte etter ham og påførte fornærmede ytterligere to kutt, i bakhodet og på baksiden av låret. Fornærmede forlot leiligheten og løp ut på gaten, etter at han først hadde ringt på noen dører i boligblokken. Tiltaltes bror .. hjalp til med å ringe etter ambulanse til fornærmede, og etter en tid kom både politi og ambulanse til stedet.”

- (11) Den rettsoppnevnte sakkyndige for lagmannsretten uttalte at såret på halsen var dypt. Flere halsmuskler og store blodårer var overskåret. Fra fornærmede ble innbragt på sykehuset til to dager senere, forelå et blodtap på mer enn 30 prosent, og blødningen kunne blitt livstruende uten behandling. Dersom den store halspulsåren hadde vært truffet, ville det ha vært stor risiko for et dødelig utfall. Sårene i bakhodet og låret var derimot langt mindre alvorlige, omtrent 2 og 4 cm lange. Samtlige skader er senere helet, og fornærmede synes å være uten varige fysiske mén.
- (12) Ved straffutmålingen tar jeg utgangspunkt i at handlingen fant sted 18. mai 2009, dvs. før vedtakelsen av lov 19. juni 2009 som sluttførte den spesielle del av straffeloven 20. mai 2005. Forarbeidene til 2009-loven inneholdt uttalelser om til dels betydelige skjerpelser i straffnivået, blant annet for voldsforbrytelser, og det ble gitt uttrykk for at domstolene ”straks” skulle anvende det nye straffnivået. Blant annet i storkammeravgjørelsen inntatt i Rt. 2009 side 1423 har Høyesterett imidlertid fastslått at det i en slik situasjon skal skje en gradvis straffskjerpelse, jf. avsnitt 9:

”Jeg er således kommet til at uttalelsene i forarbeidene til loven fra 2009 ikke innebærer at det kan skje noen umiddelbar skjerpelse av straffnivået. For vår sak må det riktige være å ta utgangspunkt i dagens straffnivå, slik det kommer til uttrykk i rettspraksis. Straffenivået både for drap og for alvorlige legemskrenkelser er blitt skjerpet i de senere år, og denne utviklingen bør fortsette.”

- (13) Fra praksis før 2009-loven nevner jeg først Rt. 1989 side 1075, hvor en sterkt beruset mann hadde stukket sin samboer med kniv i drapshensikt. Han besinnet seg, tilkalte hjelp, og ble derfor ikke tiltalt for drapforsøk, jf. straffeloven § 50. Straffen etter straffeloven § 229 annet straffalternativ, jf. § 232, ble fastsatt til fengsel i ett år og ni måneder. Det forelå sterke rehabiliteringshensyn.

- (14) Også Rt. 2007 side 1659 har betydning. En beruset mann hadde stukket en bekjent med en stor jaktkniv og påført ham livstruende skader. Gjerningsmannen, som tidligere var domfelt en rekke ganger, ble domfelt etter § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232, til fengsel i to år og ni måneder, hvorav seks måneder ble gjort betinget. Også i denne saken tok Høyesterett utgangspunkt i et straffenivå opp mot fengsel i ett år og ni måneder for en slik knivstikking, jf. avsnitt 8. Straffen ble satt høyere fordi domfelte flere ganger tidligere var straffet for voldsforbrytelser, slik at straffeloven § 61 kom til anvendelse.
- (15) Fra praksis etter 2009-loven er det grunn til å fremheve Rt. 2010 side 995, hvor straffen ble fastsatt til fengsel i tre år etter § 229 tredje straffalternativ, jf. § 232 samt § 228, jf. § 232. Gjerningsmannen hadde gjentatte ganger dunket fornærmedes hode mot asfalten. Det dreide seg om massiv voldsutøvelse med preg av mishandling som førte til en alvorlig og varig hodeskade med nedsatt førlighet og en invaliditetsgrad på 30–35 prosent. Utgangspunktet burde derfor være et straffenivå adskillig over saken i Rt. 2007 side 1659. Om dette uttaler førstvoterende i avsnitt 22:
- ”Jeg er på denne bakgrunn kommet til at utgangspunktet i foreliggende sak bør tas i en straff på fengsel i tre år. Jeg minner om at Høyesterett i Rt. 2009 side 1423 har gitt anvisning på at straffenivået for voldsforbrytelser *gradvis* skal skjerpes. Jeg legger derfor til grunn at knivstikk-saken i Rt. 2007 side 1659 i dag ville blitt bedømt noe strengere. ...”**
- (16) Jeg er enig i denne uttalelsen. Denne avgjørelsen fra 2010 viser også at aktors påstand om tre års fengsel i vår sak er for streng.
- (17) Ved den nærmere vurdering tar jeg utgangspunkt i den gradvise skjerpelse av straffutmålingen som skal finne sted i voldssaker. Det dype såret i halsen kunne lett ha fått fatale følger. Deretter fulgte A etter fornærmede og tilføyte ham kuttene i bakhodet og låret. Denne etterfølgende utviklingen illustrerer voldsutøvelsens intensitet og gjerningsmannens sterke forsett. Fornærmede var dessuten allerede skadet i hånden og hadde redusert mulighet til å forsvare seg.
- (18) Etter mitt syn bør straffen settes til fengsel i to år og tre måneder. Det gjøres fradrag for 465 dager i varetekt.
- (19) Jeg tilføyer at lagmannsretten anvendte straffeloven § 60 uriktig når den anså fengselsstraffen på to år sonet i sin helhet ved utholdt varetekt i 462 dager. Forskjellen mellom varetektstiden og den idømte straff var her for stor, jf. blant annet Rt. 1949 side 439. I tillegg bemerkes at det ved avgjørelsen av om en straff skal anses utholdt i sin helhet ved varetekt, ikke er adgang til å legge vekt på muligheten for prøveløslatelse, jf. Magnus Matningsdal og Anders Bratholm, *Straffeloven med kommentarer*, 2003, Første Del, Almindelige Bestemmelser, side 539 med videre henvisninger.
- (20) Lagmannsretten fastsatte fornærmedes oppreisning til 50 000 kroner. Han har som nevnt krevet beløpet forhøyet og anfører at det ikke er lagt tilstrekkelig vekt på de fysiske og psykiske skadevirkninger han er påført.
- (21) Etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd kan den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt skade på person, pålegges ”å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldt tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art”. Om de hensyn som ligger til grunn for

oppreisning, viser jeg til Høyesteretts dom 14. desember 2010 (HR-2010-02139-A) avsnitt 19. I vår sak foreligger vilkårene for ansvar.

- (22) De sentrale momenter ved utmålingen av oppreisning er ifølge rettspraksis handlingens objektive grovhet, graden av skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen, samt arten og omfanget av de skadevirkninger den har påført fornærmede, jf. blant annet Rt. 2005 side 289 avsnitt 43 med henvisninger. Også straffnivået for den aktuelle handlingen kan gi en grov antydning av det nivå oppreisningen bør ligge på, jf. avgjørelsen fra 2010 avsnitt 24 og Rt. 2005 side 1749 avsnitt 26.
- (23) Utgangspunktet er dermed at det skal foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering. Høyesterett har imidlertid søkt å oppstille veiledende normer i visse typer saker. I voldtektssaker har normen siden 2003 vært 100 000 kroner, jf. Rt. 2003 side 1580 med henvisning til tidligere rettspraksis. I Rt. 2001 side 274 ble det fastsatt en normert oppreisning på 120 000 kroner for foreldre som hadde mistet et barn ved forsettlig drap, mens førstvoterende i Rt. 2010 side 1203 i avsnitt 49 uttaler at ”utgangspunktet for erstatningsutmålingen for etterlatte passende kan settes til 200 000 kroner”.
- (24) Som det ble fremhevet i Rt. 2005 side 1749, omfatter legemskrenkelser etter straffeloven § 228 og § 229 overgrep av høyst ulik karakter og grovhet, slik at det vanskelig kan bli tale om å fastsette en norm til bruk for en større gruppe av slike overgrep. Samtidig kan normen for utmåling av oppreisning ved voldtekt tillegges en viss vekt ved vurderingen av hvilket nivå oppreisningen bør ligge på ved alvorlige legemskrenkelser, jf. dommens avsnitt 25 og 26. I saken fra 2005 om legemskrenkelser ble oppreisningen fastsatt til 40 000 kroner.
- (25) Ved den konkrete vurdering må det tas i betraktning at den alvorlige legemsbeskadigelsen kunne ha fått livstruende konsekvenser, samt voldsutøvelsens intensitet, jf. hva jeg tidligere har uttalt om dette. Det kan ikke være tvil om at fornærmede må ha opplevd situasjonen som svært skremmende. Han har fått et skjemmende arr, men ellers ikke varige fysiske mén av skadene han ble påført.
- (26) Det er gjort gjeldende at fornærmede dessuten har hatt betydelige psykiske problemer som følge av knivstikkingen. På ett tidspunkt ble han antatt å ha lidelser som samsvarte med posttraumatisk stress-syndrom, og de medisinske journalnotater inneholder flere beskrivelser av angst og nedstemthet. På den annen side fremgår det at fornærmede led av angst for sin helse og gikk til behandling hos psykolog før voldsepisoden. Han har en lang forhistorie med rusmisbruk. Årsaksbildet fremstår på denne bakgrunn som sammensatt, jf. tilsvarende Rt. 2005 side 1749 avsnitt 30. Det vil videre komplisere utmålingen av oppreisningskrav hvis det legges nevneverdig vekt på de enkelte personers individuelle sårbarhet for voldsutøvelse. Den praksis som følges ved voldtekt, jf. blant annet Rt. 2002 side 1210 om straff og Rt. 2003 side 1580 og Rt. 2003 side 1586 om oppreisning, bør altså følges også i denne sammenheng.
- (27) Større veiledning gir det forhold at straffen her er fastsatt til fengsel i to år og tre måneder. I den forbindelse er det av interesse at oppreisningen i knivstikkingssaken inntatt i Rt. 2007 side 1659, som jeg har nevnt tidligere, av lagmannsretten var satt til 75 000 kroner. Spørsmålet ble imidlertid ikke bragt inn for Høyesterett av noen av partene.

- (28) Vurderingen blir som nevnt skjønnsmessig. Etter mitt syn er lagmannsrettens fastsettelse av oppreisningen til 50 000 kroner noe for lavt. Beløpet kan passende settes til 80 000 kroner.
- (29) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder. Det gjøres fradrag for 465 dager i varetekt.
  2. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, gjøres den endring at oppreisningserstatningen settes til 80 000 – åttitusen – kroner.
- (30) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (31) Dommer **Normann:** Likeså.
- (32) Dommer **Øie:** Likeså.
- (33) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (34) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder. Det gjøres fradrag for 465 dager i varetekt.
2. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, gjøres den endring at oppreisningserstatningen settes til 80 000 – åttitusen – kroner.

Riktig utskrift bekreftes: